

פרשה מבוארת

ע"פ רבנו האברבנאל

שתי הלכות ביום

לע"נ הרב יעקב יצחק בן ר' אברהם דוד ז"ל ורעייתו מרת ברוריה בריינה בת ר' שלמה הכהן ע"ה

גליון 12

פרשת מטות

"וּמִקְנֵה רֵב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וְלְבְנֵי גַד עֲצוּם מְאֹד וַיִּרְאוּ אֶת אֶרְצָן וְעֵזֶר וְאֶת אֶרְצֵי גִלְעָד וְהַנָּחַל הַמְּקוּמָה מְקוּמָה מְקַנְנָה" (במדבר פרק לב, א-ב)

שאלה: מדוע נכתבה פרשה זו כאן, ולא מיד אחרי מלחמת סיחון ועוג.

תשובה: לאחר מלחמת מדין נאמר בפסוקים שלקחו ישראל ממדין שלל של מקנה עצום ורב, ואותו מקנה רכשו בני שבט גד ושבט ראובן משאר השבטים, ומתוך כך היה להם מקנה רב, והתעוררו לבקש את ארץ סיחון ועוג, שהיתה ארץ מקנה וראויה להם מצד זה. ולכן סיפר תחילה את ענין בלק ובלעם, והחטאת ישראל על ידי בנות מדין, שמתוך כך ציוה ה' להלחם במדינים, ולאחר מלחמה זו ושלל המקנה הרב, סיפר את ענינם של השבטים שבקשו את ארץ סיחון עבור המקנה. (שאלה א).

"וַיִּבְרְאוּ בְנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֱלֹעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל נְשִׂאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר. עֲטָרוֹת וְדִיבֵן וַיַּעֲזֵר וַנִּמְרָה וְחֲשִׁבוֹן וְאֱלֹעָלָה וַיִּשְׁכְּמוּ וַיָּבֹאוּ וַיִּבְעֵן. הָאֶרֶץ אֲשֶׁר הִכָּה ה' לְפָנֵינוּ עַד־תִּישָׂא אֶת אֶרְצֵי יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מְקַנְנָה הִוא וְלַעֲבָדֶיךָ מְקַנְנָה. ס וַיֹּאמְרוּ אִם מִצְאֵנוּ חַן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאַחֲזָהּ אֵל תַּעֲבֹרְנוּ אֶת הַיַּרְדֵּן" (במדבר פרק לב, ב-ה)

שאלות: א. כיון שכל דבריהם של בני גד ובני ראובן היו בענין אחד, לרשת את ארץ סיחון ועוג, מדוע נחלקו דבריהם לשני חלקים, ויש הפסק של פרשה סתומה ביניהם, ואחרי דבריהם הראשונים נאמר שוב 'ויאמרו', ומה היו שתי האמירות שאמרו. ב. מדוע אמרו 'הארץ אשר הכה ה' לפני עדת ישראל', והרי הדבר ידוע שה' הכה אותם לפנייהם.

תשובה: בתחילה התביישו בני גד ובני ראובן לבקש בפירוש להשאר בעבר הירדן, ולכן ביקשו זאת בדרך רמז, כאומרים, כיון שה' הכה את הארצות הללו לפני ישראל, בודאי עשה זאת כדי שחלק מהשבטים יקבלו שם את נחלתם, וכיון שלנו יש מקנה רב, הרי מתאים הדבר שתהיה ארץ זו ירושה עבורינו. ואף שמשה רבינו הבין את כוונתם מיד, שתק והמתין, ולכן הוצרכו לחזור ולבקש כן בפירוש, לקבל את הארץ ולא לעבור את הירדן, וכששמע משה את בקשתם בפירוש, הוכיחם על כך. (שאלות ב-ג).

"כִּי עָשׂוּ אֲבֹתֵיכֶם בְּשַׁלְחִי אֹתָם מִקְדָּשׁ בְּרַנֵּעַ לְרִאֲוֹת אֶת הָאֶרֶץ" (במדבר פרק לב, ח)

שאלה: מדוע השוה את דבריהם לחטא המרגלים, והרי המרגלים הוציאו את דיבת הארץ רעה, ואילו בני גד ובני ראובן רק ביקשו נחלתם בעבר הירדן.

תשובה: בכך שבני גד ובני ראובן ביקשו להשאר בעבר הירדן, והבין משה רבינו שאין רצונם להכנס כלל לארץ ישראל, אמר להם שדבר זה יכול להיות משתי סיבות, או כיון שארץ כנען היא בעיניהם ארץ רעה המכלה את יושביה, או שהעם היושב בהם הוא עז ועצום והם פוחדים להלחם בו, ובכל אחת משתי האפשרויות הללו הם משברים את לב העם ומניאים אותם מלעלות לארץ ישראל. (שאלה ד).

"וַיִּגְשׁוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ גְדֵרֶת צֶאֱן נִכְנַח לְמִקְנֵנוּ פֶּה וְעָרִים לְטַפְנֵנוּ" (במדבר פרק לב, טז) "וַיִּצַּו לָהֶם מֹשֶׁה אֶת אֱלֻעָזָר הַכֹּהֵן וְאֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וְאֵת רָאשֵׁי אֲבוֹת הַמִּטּוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִם יַעֲבְרוּ בְנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן אֶתְכֶם אֵת הַיַּרְדֵּן כָּל חַלוּץ לְמַלְחָמָה לְפָנַי ה' וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנֵיכֶם וּנְתַתֶּם לָהֶם אֶת אֶרֶץ הַגִּלְעָד לְאַחֲזָה" "וַיַּעֲנוּ בְנֵי גַד וּבְנֵי רְאוּבֵן לֵאמֹר אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל עֲבָדָיךָ כֵּן נַעֲשֶׂה" (במדבר פרק לב, כח-כט, לא)

שאלות: א. לשם מה הוצרכו בני גד ובני ראובן 'לגשת' אל משה ולדבר איתו, והרי היו סמוכים אליו ומדברים עימו כבר. **ב.** מדוע כאשר ציוה משה רבינו את אלעזר הכהן ויהושע בן נון את כל הדברים הללו, הוצרכו בני גד ובני ראובן לחזור פעם נוספת על כל דבריהם והתחייבותם.

תשובה: כיון שכאו בני גד ובני ראובן לומר למשה שלא הבין את דבריהם כראוי, לא רצו לומר זאת בקול רם, שנראה הדבר כולזול בכבודו, ולכן נגשו ולחשו באזניו שלא לזה היתה כוונתם, ופירשו את דבריהם כראוי. ולאחר שסיימו לדבר בלחש את כל הדברים, חשש משה שלאחר זמן יכחישו את הדברים ולא יקיימו את התחייבותם, ולכן קרא משה לאלעזר הכהן וליהושע בן נון וחזר בפניהם על הדברים בקול רם, וכן בני גד ובני ראובן חזרו על דבריהם בקול רם, ועל ידי זה לא יכלו לחזור בהם או לשנות את דבריהם. (שאלות ו, י)

"וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מֹשֶׁה אִם תַּעֲשׂוּן אֵת הַדְּבָר הַזֶּה אִם תַּחְלְצוּ לְפָנַי ה' לְמַלְחָמָה. וְעָבַר לָכֶם כָּל חַלוּץ אֵת הַיַּרְדֵּן לְפָנַי ה' עַד הוֹרִישׁוּ אֶת אֹיְבֵי מִפְּנֵי. וְנִכְבְּשָׁה הָאָרֶץ לְפָנַי ה' וְאַחַר תֵּשְׁבוּ וְחִייתֶם נְקִיִּם מִן ה' וּמִיִּשְׂרָאֵל וְהִוָּתְהָ הָאָרֶץ חֹזַת לָכֶם לְאַחֲזָה לְפָנַי ה'" (במדבר פרק לב, כ-כב)

שאלה: בתוך דברי משה רבינו נראה שחוזר התנאי על עצמו ארבע פעמים, 'אם תעשו את הדבר הזה', 'אם תחלצו לפני ה' למלחמה', 'ועבר לכם כל חלוץ', 'ונכבשה הארץ לפני ה'', ומה הלימוד מכל אחת מהפעמים הללו.

תשובה: משה רבינו עצמו לא ידע האם כוונתם אמיתית, או שהם אומרים כן דרך רמאות, ולכן תחילה אמר להם באופן כללי 'אם תעשו את הדבר הזה', ותקיימו את דבריכם. אחר כך ראה להוכיחם על כך שאמרו "וַאֲנִינֵנוּ נַחֲלֵךְ חֲשִׁים לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל", ולימדם שלא יחלצו לפני אחיהם בני ישראל, אלא לפני ה', ולכן אמר להם 'אם תחלצו לפני ה' למלחמה'. אחר כך הוסיף לשנות ממה שהם אמרו "לא נשוב אל בְּתֵינֵנוּ עַד הַתְּנַחַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ נַחֲלָתוֹ", כלומר שישארו גם בשנים שבהם יחלקו את הארץ, ועל כך אמר להם שאינם צריכים להשאר אלא 'עד הורישו את אויבינו מפניו', והיינו בשנות הכיבוש בלבד, ולא בשנות החלוקה. והוסיף ללמדם שלא בכוחם יכבשו את הארץ, אלא 'ונכבשה הארץ לפני ה''. (שאלה ז).

"וְאִם לֹא תַעֲשׂוּן בֵּן הַנֶּחֱטָתִים לְח' וְדַעוּ חֲטַאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצְאוּ אֶתְכֶם" (במדבר פרק לב, כג)

שאלה: מה כוונת משה באומרו 'ודעו חטאתכם אשר תמצא אתכם', ואם כוונתו שייענשו, הרי 'חטאת' אינה 'עונש', וגם לא התבאר מה יהא עונשם.

תשובה: כוונת משה רבינו לומר שכאשר ימצא אותם העונש הגדול, אז ידעו כמה גדולה היתה חטאתם, וכאילו נאמר 'ודעו חטאתכם' על ידי העונש 'אשר תמצא אתכם'. (שאלה ח).

